

Caritas en diaconie in een geopolitieke storm

De geopolitieke situatie in de wereld houdt de Nederlandse samenleving bezig. Conflicten, vertrouwensbreuken, oorlogen en het recht van de sterkste zijn aan de orde van de dag. Dit alles brengt de nodige zorgen, polarisatie en instabiliteit met zich mee. Deze bijdrage beoogt geen politieke of opiniërende beschouwing te zijn over gebeurtenissen in de wereld en haar hoofdrolspelers. Het gaat vooral om het antwoord op de vraag hoe de huidige geopolitieke situatie kan doorwerken naar caritas en diaconie in Nederland.

Veteranen

In januari jl. deed president Donald Trump van de Verenigde Staten uitspraken over niet-Amerikaanse NAVO (Noord Atlantische Verdrags Organisatie) militairen. Hij vroeg zich openlijk af wat de VS nu eigenlijk aan buitenlandse NAVO militairen heeft gehad. Zij deden volgens hem het werk in de achterhoede. Trump verwees daarbij onder meer naar de inzet in Afghanistan tijdens de ISAF (International Security Assistance Force) missie, waar ook Nederlandse militairen bij betrokken waren. Zijn uitspraak leidde tot de nodige reacties van onder anderen Nederlandse veteranen. De boosheid, pijn en het gevoel van miskenning waren zonder meer begrijpelijk, temeer omdat 25 Nederlandse militairen tijdens hun inzet het leven verloren en daarmee het allerhoogste offer brachten.

Zinloosheid

Sprekend over de inzet van Nederlandse militairen in landen als Afghanistan, stellen talloze mensen zich tot op de dag van vandaag de vraag over de

zin en onzin van dergelijke missies. Een krijgsmacht in een democratie is een politiek instrument. Dat het in de politiek om belangen draait, is geen understatement. Het is de politiek die gaat over inzet van de krijgsmacht. De gedachte dat inzet van de Nederlandse krijgsmacht in een ander land andere belangen dient dan alleen het brengen van vrede en stabiliteit is bij willekeurig welke missie, in de Nederlandse samenleving moeilijk weg te nemen. Het lijkt toch ook te gaan om economische belangen en/of het ten val brengen van een regime. In weerwil van deze gedachte mag niet worden vergeten dat veiligheid, stabiliteit en economische ontwikkeling in een land zonder twijfel bijdragen aan vermindering van het aantal vluchtelingen en ontheemden. Daar zijn vredesmissies onder andere om te doen. In de huidige tijd lijken vredesmissies verder weg dan ooit. De huidige geopolitieke situatie is complex en vraagt om een andere inzet en verantwoordelijkheden van een krijgsmacht. Wie kent niet het adagium: "Als je vrede wilt, bereid je dan voor op oorlog." Dit alles heeft onmiskenbaar zijn weerslag op de Nederlandse samenleving. De interessante vraag is hoe dit doorwerkt naar caritas en diaconie.

Caritas en diaconie

Diaconale werkgroepen en Parochiële Caritas Instellingen (PCI'en) merken in meer of mindere mate dat de geopolitieke situatie in de wereld doorwerkt naar de hulpvragen waarmee zij te maken hebben. PCI'en in het Aartsbisdom Utrecht zijn bekend met het begrip noodhulp. Deze is te definiëren als dringende hulp die wordt geboden bij een acute crisis om menselijk lijden te beperken. Zij kenmerkt zich door snelheid en tijdelijkheid van de hulp en de gerichtheid op spreekwoordelijke overleving op korte termijn. Deze vorm van noodhulp is in meerderheid gericht op het individu. Zij beperkt(e) zich veelal tot het werkgebied van een PCI. Het begrip noodhulp krijgt door de huidige ontwikkelingen voor diaconale werkgroepen en PCI'en een nieuwe dimensie. Kenmerkend zijn het meer collectieve karakter en verplaatsing van noodhulp naar landen in oorlog of crisis.

Vluchtelingen en ontheemden

Hulpvragen ontstaan onder meer – en dat is zeker niet nieuw – door de verhoogde aandacht voor vluchtelingen en ontheemden, zowel binnen Nederland (opvang, integratie) als in internationale samenwerkingsverbanden. De oproep tot gerechtigheid en vrede wordt scherper geformuleerd. De oorlogen in Oekraïne en Gaza hebben geleid tot solidariteitsbetuigingen, met verschillende diaconale initiatieven. Kerken maken publieke statements en er vinden inzamelingen en collectieacties plaats.

Verminderde steun overheid

Het Nederlandse kabinet Schoof heeft de afgelopen tijd besloten de subsidies voor ontwikkelingssamenwerking en humanitaire projecten te verminderen. Het gevolg is dat veel maatschappelijke organisaties met minder middelen moeten werken. Voor caritas en diaconie betekent dit, dat er nadrukkelijk een beroep op hen wordt gedaan. Deze politieke verschuiving kan leiden tot nieuwe vormen van solidariteit, maar ook tot spanningen, omdat er publieke verdeeldheid bestaat over deze steun voor hulp van maatschappelijke en kerkelijke organisaties. Wie herinnert zich niet een wetsvoorstel waarin het strafbaar werd gesteld om 'ongedocumenteerden' hulp te bieden.

Maatschappelijke en politieke debatten

Thema's als migratie, veiligheid en Nederlandse belangen beïnvloeden hoe burgers en kerkgemeenschappen denken over hulpverlening. Diaconale hulp en hulp van caritas aan vluchtelingen en migranten kunnen soms onderwerp zijn van maatschappelijke verdeeldheid. Tussen beleidsbepalers van Nederland en het appel dat wordt gedaan op de hulpvaardigheid en barmhartigheid van diaconie en caritas ontstaat een kloof. Tegelijkertijd is er ruimte voor bewegingen van solidariteit vanuit kerkelijke netwerken, lees diaconie en caritas die tegen polarisatie ingaan.

Rolverandering maatschappelijk middenveld

Het maatschappelijk middenveld is alles waar burgers zich vrijwillig organiseren om samen hun



Vrijwilliger geeft Nederlandse les, foto: COA

belangen, waarden of idealen na te streven. Daar waar diaconie en caritas in het verleden gericht waren op (individuele) nood- en projectmatige hulp binnen hun werkgebied, vindt er nu langzamerhand een verschuiving plaats. Lokaal diaconaat en PCI'en verbinden zich in toenemende mate met mondiale noodhulp. Dit alles staat los van de vraag of caritas gelden daarvoor bedoeld zijn. Voor het bieden van mondiale noodhulp wordt gezocht naar partnerschappen en netwerken. Voorbeelden hiervan zijn inzamelingsacties en transporten met goederen naar Oekraïne geïnitieerd door diaconale werkgroepen en/of een PCI. Dit alles leidt tot een toenemende rol voor partnerschap met nationale en internationale organisaties. Partnerschap is van wezenlijk belang omdat direct betrokken zijn bij conflicten en noodhulp niet altijd veilig of wenselijk is.

Samenvatting

In de huidige tijd wordt er een nadrukkelijk beroep gedaan op de moraal en roeping van werkgroepen diaconie en PCI'en als het gaat om het thema migratie. Een tweede aandachtspunt is het maken van een analyse van politieke keuzes versus waarden van diaconale werkgroepen en PCI'en, beter gezegd bezuinigingen versus barmhartigheid. Tot slot is het in de huidige geopolitieke situatie en het

politieke klimaat in Nederland belangrijk dat diaconale werkgroepen en PCI'en zich bezinnen op de vraag hoe zij in hun hulpaanbod reageren op oorlog en crisis i.c. hoe kan noodhulp bijdragen aan gerechtigheid. Anders gezegd: hoe doorstaan diaconie en caritas de geopolitieke storm?

door diocesaan diaconaal werker Tom van Vilsteren

